

PRVI POSLERATNI SVESLOVENSKI KONGRES 1946. GODINE

APSTRAKTUM: Rad je pisan na osnovu arhivske dokumentacije i štampe. Govori o Prvom sveslovenskom kongresu održanom u Beogradu od 8. do 12. decembra 1946. godine u prisustvu delegata dvanaest slovenskih naroda.

Kao mobilizaciona forma slovenskih naroda u borbi protiv fašizma nastanak posleratnog kongresa otpočeo je u avgustu 1941. godine, u vreme održavanja Sveslovenskog mitinga u Moskvi. Tada su predstavnici javnosti svih slovenskih naroda formulisali ciljeve slovenskog pokreta. U Apelu donetom na mitingu je rečeno da se ceo slovenski svet mora ujediniti radi što skorijeg i konačnog slamanja fašizma. „Mi se ujedinjujemo kao jednaki sa jednakima... sa željom da se slovenski narodi kao i drugi narodi mirno i slobodno razvijaju u okviru svoje državnosti. Odlučno i čvrsto odbacujemo samu ideju panslavizma, kao skroz reakcionarnu struju, koja je duboko suprotna visokim zadacima jednakosti naroda i nacionalnog razvitka svih država“.¹

Sem borbe protiv fašizma, Sloveni Sovjetskog Saveza – Rusi, Ukrajinci i Belorusi – zajedno sa ostalim Slovenima, postavili su za cilj borbu protiv „reakcionarnih režima“ u svojim zemljama kao pretpostavke za nezavisan opstanak i demokratski razvitak. Od slovenskog pokreta koji je egzistirao do Drugog svetskog rata, novi, koji je proklamovan 1941. godine, prihvatao je „ideju jednakosti naroda, demokratije i humanizma“.²

Slovenski pokret se razvijao tokom rata sa porastom pobjeda sovjetske armije i jačanjem partizanske borbe i otpora u okupiranim slovenskim zemljama. Kao organizacionu formu pokret je dobio institucionalizacijom Sveslovenskog komiteta u Moskvi. Komitet je, sem organizacije mitinga, kakav smo već pominjali, radio na ši-

1 A CK SKJ/XA-K2/9.

2 Isto.

renju mreže organizacija preko sekcija i u junu 1942. godine počeo da izdaje časopis „Slovjane“. Komitet je doprineo organizovanju čehoslovačkih, poljskih i jugoslovenskih rodoljuba koji su bili u SSSR-u za borbu u domovini (divizija, pa korpus „Tadeuš Koščuška“, korpus generala Svobode, brigada jugoslovenskih boraca). Ideje slovenskog pokreta širile su se, sem slovenskih zemalja, i na mnoge druge zemlje i kontinente: Englesku, Palestinu, SAD, Kanadu, Latinsku Ameriku, Australiju i Novi Zeland. Nakon oslobođenja Istočne Evrope, stvaraju se slovenski komiteti u Sofiji, Beogradu, Varšavi, Pragu, Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Cetinju, Skoplju, Bratislavi i drugde.³

Sveslovenski komitet je osnovan u Beogradu 14. januara 1945. godine sa dva najpreča zadatka: upoznavanje jugoslovenskih naroda sa ostalim slovenskim narodima i jačanje bratstva i solidarnosti slovenskih naroda. Rad Komiteta u početku je ispunjavala razmena knjiga, časopisa, novina i drugog materijala, koji su služili za pisanje raznih informacija, članaka, popunu biblioteka i slično. Od marta do kraja septembra 1945. godine na Radio-Beogradu su bile specijalne emisije posvećene slovenskim narodima. Članovi Komiteta iz Beograda su učestvovali na sveslovenskom mitingu održanog u Sofiji 3. i 4. marta 1945. godine (delegaciju je predvodio Milovan Đilas), slično mitingu održanom na ruševinama grada Djevina kod Bratislave u julu 1945. godine (vođa delegacije DMITAR Vlahov). Početkom septembra 1945. godine grupa novinara i književnika boravila je u Poljskoj. Od članova Komiteta u grupi se nalazio Čedomir Minderović. Beograd je zauzvrat posećivalo više delegacija iz slovenskih zemalja, posebno iz Sovjetskog Saveza i Bugarske. Komitet je organizovao proslave godišnjica oslobođenja slovenskih zemalja, priređivao izložbe, koncerte, sve zarad saradnje, upoznavanja i približavanja slovenskih naroda. Konačno na Plenumu Komiteta 25. 3. 1945. godine, data je inicijativa za sazivanje sveslovenskog kongresa u Beogradu, o čemu su obavješteni svi komiteti slovenskih naroda. U septembru 1945. godine, na savetovanju svih komiteta, odlučeno je da se Kongres održi u maju 1946. godine. Bio je to, međutim, nerealan rok za pripremu i organizovanje tako ambicioznog skupa, pa je zakazivanje Kongresa precizirano za decembar 1946. godine.⁴

Organizacione pripreme za saziv Slovenskog komiteta zvanično su počele 17. jula 1946. godine sednicom Organizacionog komiteta, kojoj su prisustvovala po dva člana Komiteta zemalja učesnica. Tada je dogovoreno da Kongres počne sa radom 8. decembra, utvrđeni su dnevni red i nosioci referata, doneta odluka da se osnuje sveslovenski komitet kao koordinacioni organ za saradnju svih komiteta, rešeno pitanje sastava delegacija i ostalih učesnika. Dogovoreno je da rashode Kongresa snose svi slovenski komiteti na paritetnim principima. Za delegate van slovenskih

3 Slovenski komitet u Sofiji oformljen je krajem 1944. godine, Komitet u Čehoslovačkoj u avgustu 1945. Poljske u septembru 1945, Komitet za Slovačku u Bratislavi u julu 1945. godine, Lužičkosrpski komitet je formiran krajem 1945. godine itd. – A CK SKJ/XA-K9/16.

4 Isto.

zemalja odlučeno je da sami snose troškove. Na tom savetovanju je doneta i odluka da sedište Slovenskog komiteta bude u Beogradu.⁵

Uporedo sa organizacionim pripremama Kongresa, bilo je i više diplomatsko-političkih aktivnosti, kojima je bio cilj da pokažu: 1. da predstojeći kongres nema veze sa dotadašnjom idejom sveslavenstva i 2. da Kongres nije u funkciji stvaranja bloka slovenskih naroda i „gvozdene zavese“ na Istoku, kako se to govorilo u antikomunističkim krugovima Zapada.

Navedeno potvrđuje članak *Slovensko bratstvo* Borisa Zihlerla, objavljen u „Borbi“ na sam dan otvaranja Kongresa, govor maršala Tita održan na samom Kongresu, referat Milovana Đilasa i skoro svih ruskih predstavnika, te i većine delegata i gostiju Kongresa.

Boris Zihlerl panslavizam ocenjuje kao „reakcionarni pravac među Slovenima“ zbog osnovna tri razloga: 1. odlučujuću ulogu u panslavističkom pokretu igrali su feudalni elementi, koji su bili vezani za ruski carizam, kao glavni nosilac reakcionarnih snaga tadašnje Evrope; 2. usled nesposobnosti da se povežu sa slovenskim narodima i tako suprotstave nemačkom nadiranjju, buržoaski elementi među Slovenima solidarisali su se sa feudalnim konzervativcima, nadajući se da će moći ostvariti svoje uskoklasne težnje i 3. umesto da mobilišu narodne mase za revolucionarnu borbu, dobar deo ondašnje slovenske inteligencije zanosio se bakunjističkim frazama i panslovenističkim iluzijama, gledajući u slovenskoj agrarnoj zaostalosti mogućnost ostvarivanja ideala i jednakosti i bratstva, koju francuskom revolucijom nisu ostvarili. „Umesto da rame uz rame sa ideolozima slovenske revolucije, ruše prepreke koje je razvitku slovenskih i svih ostalih naroda, postavljao rusko-pruski austrijski apsolutizam, ideolozi panslavizma baš su u glavnom stubu evropskog apsolutizma u ruskom carizmu gledali nosioca nekog mističnog slovenskog poslanstva. Umesto da idu sa revolucijom, oni su objektivno, a mnogi i subjektivno, pošli s kontrarevolucijom“.⁶

Pobedom Oktobarske revolucije, pisao je Zihlerl, stvaraju se novi uslovi za slovensku ideju, posebno što slobodu dobijaju tri najveća slovenska naroda, Rusi, Ukrajinci i Belorusi. Pojava Hitlera i fašističke ideologije kod slovenskih masa pobuđivala je svest o potrebi slovenske solidarnosti, uzajamne pomoći i međusobne podrške. Drugim rečima, Zihlerl razvija ideju sveslovenskog mitinga u Moskvi iz avgusta 1941, koji se, kako smo već rekli, ogradio od „reakcionarnog panslavizma“.

Slično je govorio i Milovan Đilas na Kongresu u referatu *Borba slovenskih naroda za mir i demokratiju*, ističući pobedu Slovena i drugih naroda nad fašizmom i imperijalistima „koji su uvrtili sebi u glavu ludačke planove o stvaranju svjetskog gospodstva i porobljavanju evropskog i drugih naroda“.⁷

5 A CK SKJ/XA-K1/1. Organizaciono-tehničke pripreme u Beogradu preuzeo je Odbor za pripremu, koji su sačinjavali: dr Stevan Jakovljević, Radovan Lalić, Kiro Gligorov, Stefan Mitrović, Zdenka Šegvić, Đuro Kavurić, Vojo Đaković, Adem Kamencica, Dejan Dapčević i Radomir Margetić.

6 „Borba“, 8. 12. 1946.

7 A CK SKJ IX-A-Ka/11.

Đilas je govorio i o prošlosti saradnje slovenskih naroda: O trajnoj istinskoj saradnji slovenskih naroda u prošlosti teško se može govoriti, tvrdio je Đilas, „pre svega što narodi Slovena nisu bili ravnopravni i što su kod pojedinih slovenskih naroda postojale vladajuće grupe koje su uglavnom vodile računa o svojim usko klasnim interesima, a zapostavljale narodne i nacionalne interese. Saradnja se ostvarivala samo onda kada su se poklapali interesi vladajućih grupa u pojedinim slovenskim državama, ili trenutni interesi vladajućih grupa pojedinih država s borbom ugnjetenog nekog slovenskog naroda. Uprkos toj činjenici, govorio je Đilas, kod slovenskih naroda je postojala stalna težnja za bratstvom i saradnjom, uglavnom preko duhovnih i kulturnih veza. Savremeni razvitak, smatrao je on slično kao i Zihlerl, podsticao je slovenske narode na uzajamnu saradnju za ostvarivanje potpune demokratije i mira u svetu.

Maršal Jugoslavije Josip Broz Tito, pozdravljajući Kongres, rekao je da su se Sloveni sastali u Beogradu jer su čvrsto „riješili da Sloveni neće služiti nikada više ničijim tuđim, već će služiti svojim interesima... Sloveni imaju veliku misiju, ali ne misiju da stvaraju neki panslavenski blok“.⁸ Sloveni su se sastali, dakle ne da stvaraju blokove protiv drugih naroda nego da manifestuju „čvrstu riješenost da mir, pravedan mir, mora biti učvršćen onako kako su to zaslužili pojedini narodi, koji su dali svoj prilog u ovoj borbi“.⁹

Što se tiče „gvozdene zavese“ koju stvaraju Sloveni prema verovanju određenih krugova na Zapadu, Đilas je tvrdio da ona nikad neće biti podignuta zbog prostog razloga što to ne odgovara osnovnim interesima Slovena. „Slovenski narodi znaju da borbe za demokratiju i mir ima i na Zapadu, da na Zapadu takođe postoje ozbiljni demokratski pokreti i iskreni demokrati. Kakav račun bi oni imali da se odvajaju od tih demokrata, od naroda koji se kao i oni bore protiv ratnih hušaka?“¹⁰

O tome šta novi slovenski pokret znači i koji su mu osnovni zadaci referat na Kongresu je podneo A. S. Gundorov. On je ustvrdio: da pobjeda UN nad fašizmom ima ogroman značaj za dalji progresivni demokratski svet. Za slovenske narode je otvorena nova istorijska era, era nezavisnog opstanka, mirnog slobodnog razvoja i procvata. Prijateljstvo sa Sovjetskim Savezom daje im pouzdanje u stabilnost njihovih tekovina kakve nikada do tada nisu imali. Pred njima je procvat i novi život. To, međutim, ne odgovara snagama koje nisu zadovoljne rezultatima rata. „Radi ostvarenja imperijalističkih zamisli i očuvanja klasnih privilegija, one su spremne da gurnu svet u novi rat.“ Čerčil je jedan od tih što huška jedne narode na druge i koči slovenske narode i Sovjetski Savez, koji predvode avangardu boraca za mir i demokratiju. „U američkoj i engleskoj reakcionarnoj štampi nikad se nije širilo toliko laži i kleveta o Sovjetskom Savezu i slovenskim narodima kao sada – i to laži bezgranične, bezumne i drske.“ Zato slovenski narodi i ostali slobodoljubivi narodi,

8 B. Petranović, M. Zčević, *Jugoslavija 1918-1984*, Beograd 1985, str. 678.

9 Isto.

10 A CK SKJ/XA-Ka/11.

slovenske organizacije i druge progresivne međunarodne organizacije „treba da vode neumornu borbu protiv ostataka fašizma i huškača novog rata.“ To je, dakle, prvi među zadacima.

Slovenska javnost se ne sme pomiriti s tim „da naša braća u ovim ili onim mestima ostanu odvojena od svojih naroda. Svim dozvoljenim sredstvima radićemo za ujedinjenje slovenskih naroda u njihovim nacionalnim državama“.

Pred slovenskim narodom je obnova zemalja izašlih iz rata. Oslonac je ovde bio „stariji brat“ Sovjetski Savez, ali i međusobna pomoć zemalja učesnica Kongresa. „Sovjetski Savez želi da vidi slovenske narode jake, samostalne i napredne“, jedan je od daljih zaključaka Gundorova. Sovjetski Savez se odrekao naknade za naružanje koje je slovenskim zemljama dala sovjetska armija. Već tada je pomagao u obnovi preduzeća u Poljskoj i Jugoslaviji. Pomagao obnovi saobraćaja, suzbijanja gladi u Bugarskoj itd.

Veliki zadatak koji je stajao pred slovenskim organizacijama bilo je učvršćenje kulturnih veza među slovenskim narodima, pri tom se oslanjajući na zajednički karakter kulture slovenskih naroda i ogromnu vitalnost i napredak te kulture. „Ne sumnjamo da će slovenski narodi brzim koracima poći ka postizanju novih kulturnih tekovina. Oni stoje pred sjajnim i neograničenim pretpostavkama kulturnog razvoja, jer imaju mogućnost da iskoriste široku kulturnu saradnju među narodima“, zaključio je Gundorov. Slovenske organizacije dužne su ne samo da pozivaju na tu saradnju već da je zaista ostvaruju, pomažući svojim vladama da proširuju kulturne veze među slovenskim narodima.

Nacionalni slovenski komiteti treba da preuzmu rukovodstvo nad slovenskim organizacijama, koje su do tada postojale i da usaglase njihov rad sa novim uslovima i zadacima slovenskog pokreta. „Forme i metode rada bit će isto tako raznovrsne kao što su raznovrsne i svestrane nacionalne osobine slovenskih naroda.“ Dužnost je slovenskih komiteta da održavaju tesne kulturne veze sa progresivnom slovenskom emigracijom raseljenom po čitavom svetu. To može biti i karika za povezivanje slovenskih naroda sa demokratskim narodima sveta.

Prvi posleratni slovenski kongres treba da pokaže čitavom svetu „da borbeno jedinstvo slovenskih naroda i saradnja među njima ne samo da nije oslabila posle rata nego, naprotiv, stalno se pojačava“.

Gondorov je u referatu predložio i organizacione forme daljeg delovanja slovenskog pokreta. Tvrdio je da organizaciona forma, koju predstavljaju komiteti daje dobre rezultate oko okupljanja slovenske javnosti, da je ta forma našla široku primenu i opravdala svoje postojanje. Predložio je da Kongres izabere slovenski komitet, čiji bi zadatak bio da ostvarenje veza i obaveštavanje međunacionalnih slovenskih komiteta i drugih slovenskih organizacija, da razvija kulturne i političke veze među slovenskim narodima i koordiniše rad slovenskih komiteta u sprovođenju opšteslovenskih akcija. Predložio je da slovenski komitet čini 25 lica, predstavnika slovenskih zemalja (5 predstavnika svake zemlje i 3 kandidata).

Predsedništvo komiteta činili bi predsednik i 4 njegova zamenika – po jedan iz svake slovenske zemlje.

Radni aparat komiteta:

a) grupa za informisanje, b) grupa za štampu, v) grupa za organizaciono-masovni rad.

Gundorov je predložio da komitet izdaje „Informativni bilten“.

Evo šta je rekao u vezi s budućim sedištem komiteta: „Svaki od nas će naći mnogo ubedljivih argumenata da sedište ove organizacije bude u njegovoj zemlji. Međutim, teško da će se naći prigovori protiv toga da je najpravednije da se ovo pitanje reši u korist Jugoslavije i da se njen glavni grad Beograd odredi kao mesto boravka Sveslovenskog komiteta. Takva odluka biće pravilna što se u Jugoslaviji nalazi 5 od 12 slovenskih naroda.“ Bilo je još razloga koji su išli u prilog Beogradu: zbog poštovanja prema doprinosu Jugoslavije u borbi protiv fašizma, inicijative o sazivanju Prvog posleratnog kongresa iz Beograda, itd.¹¹

Kongres je održan u Beogradu od 8. do 12. decembra 1946. godine sa dnevnim redom:

1. Referat: *Slovenski narodi u borbi za mir i demokratiju* – Milovan Đilas,

2. Tema: *Doprinos slovenskih naroda Slovenskoj kulturi* – govorili: a) akademik Sovjetskog Saveza B. D. Grekov;¹² b) prof. dr Stevanm Jakovljević, rektor Beogradskog univerziteta; c) prof. Mečislav Mihalović, delegat Poljske;¹³ d) prof. dr Zdenek Nejedli, delegat Čehoslovačke;¹⁴ e) akad. Todor Pavlov, delegat Bugarske.¹⁵

3. Organizaciona pitanja – govorili: 1. general-lajtnant Aleksandar Gundorov; 2. Boris Zihelr – Jugoslavija; 3. Henrih Batovski, delegat Poljske; 4. Prokop Maksa – delegat Čehoslovačke; 5. Georgi Petrov – delegat Bugarske.¹⁶

Centralna tema, kako se vidi, bili su referati o doprinosu svetskoj kulturi slovenskih naroda. Podvlačeći najaktuelniju temu iz vremena održavanja skupa, do-

11 A CK SKJ/XA-K2/9.

12 Članovi sovjetske delegacije: 1. general-lajtnant Aleksandar Semijonovič Gundorov, 2. pukovnik Valentin Vladimirovič Močalov, 3. Maksim Tadejevič Rilski, 4. Platon Vasiljevič Sajevič, 5. Larisa Pompejčona Drovskaja, 6. Aleksandra Fjodorovna Fesenko, 7. Vladimir Aleksijevič Parahnjevič, 8. Fedor Tomaševič Truškevič, 9. Ana Vasilječona Paškevič, 10. Nikolaj, mitropolit Konticki – „Borba“, 5. 12. 1946.

13 Delegacija Poljske imala je 30 članova, a predvodio je Henrih Hatovski.

14 U delegaciji Čehoslovačke, sem ostalih, bili su: 1. dr Zdenek Nejdli; 2. Marija Švermova; 3. Vlastimir Borek; 4. dr Vasilav Kalivoda; 5. inž. Vilem Hromadko; 6. Jan Vodička; 7. Andrej Zijjak; 8. Ana Pacakova; 9. Jan Mukaržovski; 10. Karel Kreči; 11. Mihail Horvat; 12. Anntonim Frinta; 13. dr Jan Maratak; 14. František Travníček – „Borba“, 7. 12. 1946.

15 Bugarsku delegaciju su sačinjavali: 1. Vlko Červenko; 2. general lajtnant Dobri Terpešev; 3. akademik Todor Pavlov; 4. Vasil Parundžijev; 5. Vladimir Pop Tormov; 6. Georgi Petrov; 7. Stela Blagojeva; 8. Georgi Mihailov; 9. Živko Živkov; 10. Šteriju Atanasov; 11. Ivan Tučeškov; 12. dr Metodi Popov; 13. Mihail Dimitrov; 14. Ivan Lckov; 15. Krun Velkov; 16. Dimitar Bratanov; 17. Georgi Božilov; 18. Trajčo Dobroslavski; 19. Hristo Jurukov; 20. Nikola Spirov. Kao gosti prisustvovalo je 15 kulturnih i javnih radnika; 11 članova organizacije izložbe; 11 članova informativne službe i 9 članova tehničkog aparata.

16 „Borba“, 10. decembra 1946.

prinos Slovena pobjedi nad fašizmom, referati istaknutih naučnih i javnih radnika slovenskih naroda posezali su u najranije periode istorije Slovena i do savremenih dana navodili primere doprinosa pojedinaca civilizacijskim tekovinama uopšte.

O *Ulozi Slovena u istoriji slovenske kulture* govorio je B. D. Grekov, član Akademije nauka Sovjetskog Saveza, ističući uslove u kojima se razvijao društveno-politički i kulturni život slovenskih naroda od doseljenja do sredine četrdesetih godina, na jednoj strani, i najvažnije slovenske tekovine koje su postala svojina opštečovečanske kulture, na drugoj. Tražeći određene simetrije, Grekov je kod svih slovenskih naroda nalazio pojedince čiji je doprinos ukupnoj svetskoj kulturi bio neosporan.

Vječešlav Mihajlović, delegat iz Poljske, govorio je sličnim manirom o temi: *Udeo Poljske u kulturi sveta*, dr Stevan Jakovljević o jugoslovenskom doprinosu itd., kako je navedeni dnevni red predviđao.

Bilo je, međutim, i vrlo zanimljivih izlaganja ostalih učesnika Kongresa, od kojih se zadržavamo na jednom – dr Aleksandra Belića, predsednika Srpske akademija nauka i umetnosti. Aleksandar Belić je govorio o osobinama slovenske kulture, ističući mogućnost stvaranja jakog kulturnog opšteslovenskog pokreta, koji bi nagoveštavao rađanje „jedne nove civilizacije iako ne sasvim zasebne, ali dovoljno originalne i samosvojne da u kulturnu riznicu čovečanstva unese svoj deo“. Pretpostavke za to su stvorene, smatrao je Belić, pre svega u potpunoj državnoj vlasti, koju su slovenski narodi osvojili. Tu je zatim demokratizacija nauke i umetnosti, koja treba da dovede slovenske narode do sreće i blagostanja. „Te nove slovenske kulture biće u budućnosti još više nacionalne nego što su bile, jer će sam narod neposredno u njima učestvovati u najvećoj meri i tako dati svojoj kulturi još više svojih obeležja nego što je to sada bilo.“ Belić je imao u vidu i tradicionalnu kulturu (običaji, ornamentika, usmena književnost) i mnogo toga zajedničkog kod slovenskih kultura, koje se uzajamno dopunjuju, razrađuju i objašnjavaju. „Iz tog spoja prave umetnosti i nauke sa narodnim životom ima da iznikne nov kulturni radnik u potpunom naoružanju savremenim kulturnim sredstvima i svojom tradicionalnom kulturom. To će biti vođa i predstavnik jedne nove civilizacije.“ U novoj civilizaciji preplataće se sve ono što je slovenski duh u različitim zemljama dao. Tako će civilizacija Slovena, uz svoje intimne veze sa kulturom celog ostalog sveta, imati svoje naročito obeležje.¹⁷

Patrijarh Gavrilo je Kongres podsetio na neka istorijska iskustva rečima: „U koliko su slovenski narodi bilo uticajima spolja, bilo uzrocima iznutra, skretali sa pravog puta međusobne ljubavi, sloge i saradnje, na stranputice uzajamnog trvenja i nesnošljivosti, oni su nažalost ta svoja skretanja često i skupo plaćali svojim sopstvenim životnim interesima.“¹⁸

17 „Borba“, 11. decembar 1946.

18 Isto.

Dugačka je bila lista govornika koji su razrađivali teme iz referata ili su isticali rad svojih organizacija u pojedinim zemljama. Ovde mislimo i na goste koji su dolazili iz svih krajeva sveta manifestujući time zajedništvo svih Slovena.

Kongres je do svih detalja u radnom delu ispunio predloge koje smo citirali iz referata Aleksandra Gundorova, pa je tako izabran Opšteslovenski komitet, njegovi pomoćni organi i izdat proglas *Slovenskim i svim slobodoljubivim narodima sveta*. Za predsednika Komiteta izabran je Božidar Maslarić iz Jugoslavije, a za potpredsednike: Voznesenski, rektor Lenjingradskog univerziteta, Mihailović (Poljska), dr Zdenjek Nejdli (Čehoslovačka) i Stepa Blagojeva (Bugarska).¹⁹ Delegacije su se u Jugoslaviji zadržale četiri dana više nego što je trajao Kongres. Ispunjen je ceo Program rada Kongresa, koji je, sem radnog dela, imao i dosta propratnih manifestacija, izlete u Zagreb i Ljubljanu, predavanja, susrete, miting pred 200.000 Beograđana i drugo. Tom prilikom su organizovane izložbe, održani koncerti, organizovano više prijema.²⁰

U proglasu *Slovenima i svim slobodoljubivim narodima sveta* Kongres slovenskih naroda je, sem ostalog, poručio: Slovenski narodi su uz pomoć velikog ruskog naroda izvojevali pobjedu nad svojim vekovnim neprijateljem, pokazujući time svoju veliku moć i nerazrušivo borbenu jedinstvo, kao i primere ogromne izdržljivosti i hrabrosti i nepokolebljive vere u svoju pravednu stvar. Ovi narodi postali su moćni oslonac mira i napretka i pouzdano uporište u borbi protiv ideologije fašizma. „Vernost principima istinske narodne demokratije, vatrena ljubav prema otadžbini, uzajamno razumevanje i međusobno poštovanje, sve ove crte svojstvene slovenskim narodima, dobile su sada novi do sada neviđeni prostor za svoj razvoj i proces.“ Kod slovenskih naroda su izvršene duboke promene i oni su sada punopravni gospodari svoje sudbine. Nalaze se na putu prema vrhovima svetske kulture, koja je znatno stvorena rukama samih Slovena. Narodi Jugoslavije, Poljske, Čehoslovačke i Bugarske stvorili su svoje nove demokratske republike, kod njih su sasečeni koreni reakcije, vlast pripada samom narodu. Sve to stvara mogućnosti za njihov budući razvoj i procvat. „Te mogućnosti su – pre svega u samoj suštini narodnih demokratija, u onim ogromnim snagama koje krije u sebi jedinstvo i bratstvo slovenskih naroda.“ Slovenski kongres u ime slobodoljubivih naroda izjavljuje: „Svako ko želi mir, ko želi procvat naroda, dužan je i svestrano će podržavati bratstvo slovenskih naroda.“ Ogromne su žrtve koje su dali Sloveni i njima je nepotreban bilo kakav rat i

19 Članovi Opšteslovenskog komiteta su bili: Voznesenski A. A., Gudorov A. S., Baranov L. S., Kornejčuk A. B., Aleksandrovska L. P. (SSSR); Božidar Maslarić, Stevan Jakovljević, Veljko Vlahović, Zlatan Sremac, Ivan Regent (Jugoslavija); Mihailović M., Sviontkovski, Jan Grubecki, Trojanovski S., Batovski (Poljska); dr Zdenjek Nejdli, Ladislav Novomeški, Prokop Maksa, Bedžih Havranč, dr Jan Martek (Čehoslovačka) i Todor Pavlov, Georgi Petrov, Stepa Blagojeva, Vasil Parundžijev i Dimitar Bratanov (Bugarska).

20 Izložba je nosila naslov: „Borba Slovenskih naroda za nezavisnost i slobodu“, dok je na mitingu u Beogradu 200.000 građana manifestovalo slovenskom bratstvu i ljubavi. Centralna ličnost mitinga bio je maršal Sovjetskog Saveza Tolhuhin. Njegov govor bio je praćen ogromnim oduševljenjem naroda, kakvu su ocenu davali skoro svi listovi u Jugoslaviji.

daljnje održavanje Balkana kao „bureta baruta“. „Dužnost je svih časnih ljudi da raskrinkavaju intrige raspaljivača novoga rata, da raskrinkavaju njihove lopovske mahinacije, da onemoguće podstrekače rata, koji se ponovo javljaju“. Pred celim čovečanstvom nalazi se zadatak iskorenjivanja fašizma i svačija je dužnost da podržava rešenost slovenskih naroda za borbu protiv ostataka tog fašizma i fašističke ideologije. Slovenski narodi će podržavati jedni druge na političkom, ekonomskom i kulturnom polju i staraće se da ne propadne ni najmanji slovenski narod „da i najmanji naš član sačuva svoj nacionalni opstanak, svoju nacionalnu kulturu i obezbedi svoj nacionalni razvitak“. Slobodoljubivim narodima sveta poručeno je da se bore za odbranu principa antifašističke koalicije, a braći i sestrama Slovenima da se bore za bratstvo svih demokratskih slobodoljubivih naroda, jačaju veliko prijateljstvo slovenskih naroda i bore za likvidaciju agentura reakcionarnih klika.²¹

Značaj Sveslovenskog kongresa je nesumnjivo veliki, iako je bio očito ideološki usmeravan. On je u suštini značio nastavak slovenskog pokreta institucionalizovanog 1948. godine. Kongres je u njegovo vreme, i vreme posle njega pratio ogroman publicitet u svim zemljama, mnoštvo manifestacija kulturnog sadržaja, poseta delegacija i pojedinaca slovenskih zemalja, što je sigurno doprinosilo upoznavanju i zbližavanju slovenskih naroda. Na drugoj strani, Kongres je bio u funkciji starijeg brata, kako se u vreme njegovog održavanja javno govorilo za Sovjetski Savez, u funkciji njegove spoljne politike i nacionalnih interesa. Pokazala je to, uostalom, 1948. godina, kada je proklamovano i na Kongresu nebrojano puta isticano jedinstvo slovenskih naroda preko noći zaboravljeno.

Summary

The First Post-War All-Slavic Congress in 1946

The First Post-War All-Slavic Congress was held in Belgrade, 8–12 December 1946, with participants from the U.S.S.R. (representatives of Russians, Belarussians and Ukrainians), Czechoslovakia, Bulgaria, Poland and Yugoslavia, as well as guests from almost all continents. The main topic of the Congress – Slavs' contribution to the world cultural heritage – was worked out through speeches of prominent representatives of different peoples, numerous discussions, salutes, appropriate lectures, exhibitions, etc.

The Congress was marked with manifestations of Slavic unity, mutuality and joint struggle for peace, democracy and further development of Slavic and other nations in the world. Although it rejected former Pan-Slavism as a “reactionary stream”, the new Slavic movement adopted its principles of unity of nations, democracy and humanism.

The Congress elected the All-Slavic Committee and ancillary bodies, adopted a declaration *To Slavic and All Freedom-Loving Peoples of the World* and gave directives for further activity of national committees.

21 „Rad“, 14. decembar 1946.

The Congress attracted considerable public attention in all Slavic countries, all presidents of participating states, led by Stalin, sent their salutes, while Josip Broz Tito addressed the Congress on the first day.

Among other things, the Congress served the interests of the Soviet Union's foreign policy to counter the British intentions in the Balkans. It was also aimed at creating a federation or confederation of states in Central and Eastern Europe.